

## מראי מקומות- בבא קמא פ"ח

דעבד אין לו אחוה, א"כ י"ל דגם אינו לוקה, שהרי כתיב ונקלה אחיך לעיניך, אבל לפי מה שפסק הרמב"ם דלענין מצוות אחיו הוא במצוות, א"כ י"ל דגם יהי חייב מלקות.

(ד) **אמר קרא ובערת הרע מקרבך, מכל מקום- כ' הנודע ביהודה** (בספרו דורש לציון, דרוש י"ג, עמ' נח:., ד"ה ולבאר), דעיקר קו' הגמ' הוא דא"כ גם העבד עצמו לא יהרג, דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, וכן משמע בתוס' [אולם מרש"י לא משמע כן]. וביאר דאין כוונת הגמ' בתירוצו לומר דבאמת עדים זוממים נהרגים עליו, דהא מיצטה התורה בהדיא, דזמם לעשות לאחיו כתיב. אלא הביאור הוא דלעולם העדים אינם נהרגים, וגם העבד אינו נהרג בדרך כלל, משום דהו"ל עדות שא"א יכול להזימה, אלא דמה דמצינו דעבדים היו נהרגים, י"ל דהי' הרציחה לפני ב"ד, וקיי"ל דבכה"ג אין צריך עדות שאתה יכול להזימה (וכמו בטריפה שהרג בפני ב"ד דקיי"ל דנהרג), דנהרג משום ובערת הרע מקרבך, וא"כ י"ל דה"ה כאן בהעבדים שהיו נהרגים הי' בכה"ג. אולם ע' באור שמח (רוצח ב', סוף הל' ט') שביאר באו"א, דכוונת הגמ' לומר דאף דבדרך כלל המובן הפשוט של "אחיו" היינו אחיו ממש, אולם מצינו בדוכתי אחרני דאין כוונתו כפשוטו, וכמו דכתיב כה אמר אחיך ישראל. וא"כ, כיון התורה רוצה לבער הרע, א"כ י"ל דאין הכוונה לפטור העבד, וע"כ מה דכתיב אחיו כאן אין הכוונה אחיו כפשוטו, וא"כ נמצא דבין העבד ובין העדים שפיר נהרגין.

(ה) **מקרב אחיך, ממובחר שבאחיך- ע' בקובץ הערות** (ל"ז, י') דכ' להסתפק אם דין זה לעיכובא הוא או לא, או דלמא הוא רק דין לכתחלה, אבל אם עברו והמליכו אותו, דשפיר יהי' לו דין מלך.

(ו) **יהא עבד כשר לעדות- הק' תוס',** הא גמרי' לה לה מאשה, ולימא דכשם שאשה פסולה לעדות, כן עבד. ותי' דהא דגמרי' לה לה מאשה הוא רק להחמיר, דהיינו לעשותו יותר

(א) **אבל פציעה ולא אפחתה מכספה לא קמיבעיא לי- ע' בלחם משנה** דביאר דפשוטת הגמ' הוא כפי' המפרשים שפירשו דרק נזק משלם לאביה, שהרי הוא נפסד בפחיתות דמיה, אבל צער ריפוי ובושת, שאינן שייכין כלל להאב, הם אתיין לה. אבל תמה על הרמב"ם (חובל ד', י"ד) דכ' בפירוש דנזק שאינו פוחת אותה מדמיה הרי הוא שלה, ומה שייך לומר דנזק שאינו פוחת מדמיה הרי הוא שלה, הרי לכאור' אי"ז נזק כלל. ולכן פי' דס"ל להרמב"ם דצער וריפוי ובושת הי' פשוט דשלה הם, וזה לא הי' נדון הסוגיא, אלא נדון הסוגיא הי' לענין נזק שאינו פוחת מדמיה, ובוזה אמרי' דכיון שאינו פוחתת מכספה שלה הוא. ותמה המים חיים (על הרמב"ם שם [ב', ו'] הובא בספר הלקוטים בהוצאת פרנקל) על הלח"מ, איך שייך לחייבו על נזק שאינו מפחיתו מכספה, הרי נזק הוא גופא מה שמפחיתו מכספה, ואם אינו מפחיתו מכספה אין מה לשלם, ולכן פי' דברי הרמב"ם על דרך שאר המפרשים. וע"ע בחי' הגר"ח על הרמב"ם (טוען ונטען ה', ב') שג"כ נקט כהלח"מ, דכוונת הרמב"ם להיזק ממש, והוכיח מזה כמש"כ שם דהחייב לשלם נזק אינו בא מחמת ההפסד ממון, אלא חיוב תשלומין הוא על החבלה, רק השומא הוא כפי ההפסד ממון [אולם עדיין צ"ע ק' המים חיים, איזה שומא שייך כאן, וע"ע בדברי יעקב מש"כ ליישב, רצ"ע].

(ב) **יצא עבד שאין לו אחוה- פרש"י,** שאין לו אחוה עם ישראל, שאין בא בקהל. והק' התורה חיים, א"כ ממזר ופצוע דכא וכרות שפכה, שפסולין בקהל יהיו פסולין לעדות. ולכן כ' דנראה לפרש כפי' אחר שפרש"י (הובא בגליון), שאין לו אחוה, דהיינו שמותר באחותו. ותי' הפני יהושע דכוונת רש"י לומר דכיון דאסור לבא בקהל, ממילא אין שייך שיהי' לעבד שום אח, אפי' מן האם, שהרי אסור בישראלית, וא"כ א"א שיהי' לו בנים שנתייחסו אחריו שיש להם שום אחוה עם ישראל.

(ג) **יצא עבד שאין לו אחוה- ע' ביהודה יעלה** (יו"ד רמ"ט, ד"ה והטור) שכ' די"ל דלפי ר"י

אנשים ולא קטנים. ועוד פסול משום דכיון דלאו בר עונשין הוא, א"כ הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה. וע' בגלה"ש דהק' אהא דהגמ' בב"ב לא הביא טעם הב' דפרש"י, ע"ש מש"כ בזה. ובסו"ד הק' על טעם זה, איך שייך לומר דהוי זה פירכא, הרי עדות שאי אתה יכול להזימה הוא פסול גם בגדולים, וא"כ איזה פירכא היא זו, שהרי אי"ז דין בקטנים בכלל, והניח בצ"ע. וע' בדרכי דוד דכ' ליישב דכיון דקטן לעולם הו"ל אי אתה יכול להזימה, א"כ באמת נמצא דקטנותו גרם דלעולם פסול הוא לעדות, וא"כ שפיר י"ל דפירכא היא זו, דקטנותו הוא מה שגרם לו להיות פסול לעדות.

(י) **מה להצד השהו שבהן שכן אינו איש-פרש"י,** ולא קרינא בהו שני אנשים. והק' התורת חיים, הא בכה"ג לאו פירכא היא, דאל"כ כל היכא דיליף חדא מתרתי שהן כתובין בקרא, תקשי מה להנך שכן כתובין בהדיא. ות"י דלאו מקולא וחומרא פריך, אלא כיון דשניהן שוין בהך מילתא שאינן איש, שפיר פרכינן, דעל מה הצד פרכינן בכל דהו.

(יא) **אלא תיתי מגזלן-כ' בשיעורי בקיאות** דמבואר מכאן דפסול גזלן הוי פסול הגוף, דאם מה שגזלן פסול לעדות הוא משום חשש משקר, א"כ מה שייך להוכיח מזה לפסול עדות דעבדים.

(יב) **הכי אמר שמואל, האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה, הבעל מוציא מיד הלקוחות-הק' הכתב סופר** (חו"מ כ"ט, י"א, ד"ה ודע), מה ח"י לנו שמואל, הרי כבר תקנו כן באושא, ואם לומר דס"ל כתקנת אושא, הו"ל באושא התקינו. ועוד הק', האם כל האמוראים דמוקמינהו לנכסי ברשות ר' ירמי' בר אבא לא ידעו הא דתקנו באושא. ולכן ביאר דמצד תקנת אושא גרידא היינו אומרים שהוא רק בנכסים שנפלו לה לאחר שנשאת, אבל נכסים שנפלה לה מקודם שנשאת, היינו אומרים דאם מכרה המכירה קיימת, וע"ז בא שמואל לומר דאינו כן, אלא דתקנת אושא שייך אף היכא דנפלו לה הנכסים מקודם (והאמוראים חולקים עליו מטעם זה, דס"ל דתקנת אושא שייך רק

כישראל, אבל לא גמרי' גם לפוטרו ולהפקיע ממנו דיני ישראל. אולם הק' התוס' ר' פרץ ע"ז, דהא בחגיגה (ד.) למדים מג"ש זו לפוטרו ממצות ראי'. ולכן פי' "דלא ילפי' מהאי ג"ש אלא דין מצות שהאשה חייבת בהם, אבל לגבי מלתא אחריתי לא ניתנה הג"ש לידרש, ומשו"ה ליכא למילף מהאי ג"ש פסול דעדות". וכע"ז כ' המשנה למלך (מלכים י', ז', ד"ה וא"ת), דלא נאמר הג"ש אלא לענין מצות מעשהז"ג, אבל אפי' לענין מצות עשה שלא הזמן גרמא לא נאמר (וכש"כ י"ל דלענין פסול לעדות לא נאמר).

(ז) **יהא עבד כשר לעדות-ע' תוס' שהביא מש"כ רש"י בגיטין דמדאורייתא גוי כשר לעדות, וכ' תוס' דלכאוו' סוגיין לא משמע הכי. וע' בחתם סופר** (כאן בד"ה ובמקו"א) דכ' דגוי מקרי אחיו לענין דינים, כיון דגוים מצווים גם לענין דינים. אבל עבדים אינם מצווים בדינים (ע"ש לביאורו), ולכן י"ל דאף דגוי אחיו הוא וכשר לעדות, מ"מ עבד פסול לעדות.

(ח) **מה לאשה שכן אינה ראוי' למילה-כ' תוס',** דאע"ג דלא שייכא במילה, מ"מ פירכא היא. ועוד פי' דאין מצווה למול את בנה, אלא דהק' ע"ז דא"כ מאי קאמר קטן יוכיח. וכ' השטמ"ק בשם ר' ישעי' פשט אחר, דאע"ג דלא אפשר היא במילה, מ"מ הפירכא הוא ממה שלא צייתה התורה להטיף ממנה דם ברית. וע' בחי' הגר"ח על הש"ס (רנ"ד) דהק' דלכאוו' היא מופקעת גם מהטפת דם ברית, ומה ת"י השטמ"ק. והביא מהגמ' בע"ז דמבואר דאין אשה מופקעת ממצות מילה, אלא דהו"ל כמי שהיא מהילא, משא"כ לגבי הקרא דואתה את בריתי תשמור, אשה מופקעת מזה לפי שאינה בת ברית. וביאר הגר"ח, דמצות מילה הוא להכרית הערלה, ואשה כמאן דמהילא דמי. אבל הטפת דם ברית הוא ענין של כריתות ברית, ונהי דאין שייך בה הטפת דם ברית, מ"מ הענין של הכנסת ברית שייך אצלה, וכיון שהיא מופקעת גם מזה, א"כ שפיר שייך לומר דקולא היא דלאו בת ברית.

(ט) **קטן יוכיח, שישנו במילה ופסול לעדות-פרש"י,** דקטן פסול לעדות משום דכתיב

הבעל צריך ליתן דמים ללוקח או לא, והגאונים דס"ל דצריך ליתן דמים ס"ל דאפי' היכא דהשביח הלוקח, צריך הבעל לשלם בשביל השבח. ובדרישה שם מבואר דהמח' הוא אם מדמין זה להא דהיכא דגזלן מוכר נכסי הנגזל, והכיר בה הלוקח שהם של הגזלן, דהדין הוא דצריך הנגזל ליתן דמים לקנות קרקעו, והי"א ס"ל דאין נוטלים דמים, דעל דעת כן לקחיה. והב"ח ביאר דהגאונים דס"ל דכאן אי"צ הבעל ליתן דמים הוא משום דשם הו"ל תקנת השוק, וכאן אין שייך תקנת השוק, וא"כ אוקמי' אדינא דאי"צ ליתן דמים.

בנכסים שנפלה לה אחר נישואין, אבל בנכסים שנפלו לה מקודם שפיר מכירתה קיימת).

(ג) ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח- כ' הרשב"ם בב"ב (קלו: ד"ה לא קנה לוקח), דכשמת האב חוזר הקרקע לכל יורשי האב, דאע"ג דאם לא הי' הבן מוכרה הי' דוקא יורשי הבן יורשה, אבל עכשיו סילק הבן נפשו מהקרקע, ולכן חזר ונתחלק לכל יורשי האב. אולם ע"ש בתוס' שהביא דדעת הריב"ם הוא דחוזר דוקא ליורשי אותו הבן.

(ד) באושא התקינו, האשה שמכרה בנכסי מלוג... הבעל מוציא מיד הלקוחות- פרש"י, דאע"ג דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמיה רבנן לשעבודי' משום איבה. וביאר הקצות (ק"ג, ט', ד"ה אמנם) דכוונת רש"י הוא דהגדר של תקנת אושא הוא דאף דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף, כאן אלמיה לשעבודי' לעשות ק"פ כקנין הגוף. אולם דייק מדברי תוס' בכתובות (ג). דלא ס"ל כן, דשם הביא הא דתקנת אושא לגבי היכא דהבעל אין לו פירות בכלל (וכמש"כ תוס' כאן ג"כ), ואם גדר התקנה הוא דעשו קנין פירות שלו כקה"ג, א"כ זה לא שייך אלא היכא שיש לו קנין פירות, וע"ש מש"כ לדחות בדברי תוס', דאולי באמת ס"ל כרש"י בזה.

(ט) הבעל מוציא מיד הלקוחות- ע' בטור (אה"ע צ', ט'-י') שהביא מח' הראשונים בהא דהבעל מוציא מיד הלקוחות, דהרא"ש ס"ל דהבעל מוציא לגמרי מיד הלקוחות, בין הגוף ובין בפירות, ואין המכירה חל אלא כלפי הא דאם תתאלמן או תתגרש יהי' להלוקח, אבל הרמב"ם ס"ל דהבעל רק מוציא הפירות מיד הלוקח, אבל גוף הקרקע עדיין שלו הוא. והנפק"מ בזה, כ' הפרישה (שם, ל"ד) שהוא אם הלוקח יכול לכתוב פרוזבול על קרקע זו או לא. וגם כ' דנפק"מ הוא היכא שיש ספק אם הבעל או האשה מתחלה, מי נחשב למוחזק על הקרקע.

(טז) הבעל מוציא מיד הלקוחות- ע' בטור (אה"ע צ', ט'-י') שהביא שיש מח' בין הגאונים אם